

*Ігнатюк Ю. П.,
Національний університет «Одеська юридична академія»*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС КОСОВО ЯК ЧАСТКОВО ВИЗНАНОЇ ДЕРЖАВИ

17 лютого 2008 року частина суверенної держави Республіки Сербії – Косово проголосила свою незалежність. Відразу після проголошення незалежності Косово розпочався процес його міжнародно-правового визнання – протягом першого місяця визнало близько 30 країн, включаючи Сполучені Штати Америки, Великобританію і Французьку Республіку, але не визнали її Російська Федерація та Китайська Народна Республіка (усі п'ять країн – постійні члени Ради Безпеки ООН). Декларація незалежності Косово стала результатом міжусобиць албанського народу Косово та федерального режиму Белграду, що призвело до військової кампанії НАТО проти Федеральної республіки Югославія 1999р. та встановлення адміністративного контролю над Косово з боку Організації Об'єднаних Націй (ООН) [1]. Зазіхання сербів на Косово ґрунтуються на посиленнях на принципи Гельсінського заключного акту 1975 року, що узгоджує непорушність кордонів у Європі. Албанці, натомість, наполягають на перевазі етнічного права, а також на Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 19 грудня 1966 року, що твердить про право націй на самовизначення, водночас підводячи під свої вимоги історичну основу (розвиваючи теорію про іллірійське походження сучасного албанського етносу). Республіка Сербія розглядає силове й одностороннє відокремлення Косово таким, що не має жодних правових наслідків ні для себе, ні для міжнародного правопорядку.

Відомо, що визнання країнами ЄС здійснюється відповідно до Декларації «Керівні принципи визнання країн у Східній Європі і Радянському Союзі» 1991 року. У цьому документі чітко визначені критерії визнання, на основі яких країни-члени ЄС можуть приймати рішення про визнання або невизнання політико-правового утворення. До числа таких критеріїв належать: створення нової держави у результаті історичних змін у регіоні на демократичній основі; прийняття ними відповідних міжнародних зобов'язань і добросовісне виконання зобов'язань шляхом мирних процедур та перемовин. Нові держави повинні: поважати положення Статуту ООН та Гельсінського Заключного Акту НБСЄ, Паризької Хартії для нової Європи; гарантувати захист прав етнічних та національних груп та меншин; поважати принцип непорушності кордонів, зміна яких можлива лише мирними способами і на основі взаємної згоди; прийняти відповідні зобов'язання щодо роззброєння і не поширення ядерної зброї, а також щодо безпеки і регіональної стабільності; зобов'язання за спільною згодою вирішувати всі проблеми про правонаступництво і регіональні спори. Країни-члени ЄС встановили обмежуючі рамки для визнання нового політичного утворення – це створення його у результаті агресії і прийняття до уваги ефекту визнання на сусідні країни. У зв'язку з цим позиція ЄС щодо Косово повністю суперечить положенням цього політичного документу [2].

При визнанні нових держав у міжнародній практиці застосовуються дві протилежні одна одній теорії: конститутивна і декларативна. Відповідно до першої теорії – тільки визнання створює нову державу як суб'єкт міжнародного права; визнання має ключове значення при набутті державою міжнародної правосуб'єктності. Друга теорія говорить про те, що достатньо лише самого факту проголошення нової держави, щоб у неї з'явилася міжнародна правосуб'єктність, при цьому акт міжнародного визнання всього лише констатує цю подію.

19 квітні 2013 року лідери Сербії і Косово після тривалих переговорів підписали договір про нормалізацію двосторонніх відносин.

Косово є частково визнаною державою. Станом на 15 жовтня 2013 незалежність Косово визнали 106 суверенних держав з 193 (54, 9 %) країн-членів ООН. Також, 23 з 28 (82 %) переважна більшість країн-членів Європейського Союзу та 24 з 28 (85, 7 %) країн-

членів НАТО, 35 з 57 (61 %) країн-членів ОІС визнають державу Косово. Цікаво, що незважаючи на те, що переважна більшість населення Косово сповідують іслам, проте багато мусульманських країн також не визнали Косово [3]. Більшість країн встановило дипломатичні зв'язки з самопроголошеною республікою. Глави Албанії, Косово, Македонії та Чорногорії створили між своїми країнами «міні-Шенгенський режим».

Україна не визнає незалежність самопроголошеної республіки. Щодо двох країн, які є постійними членами Ради Безпеки ООН, які не визнали Косово, то С. М. Миронов, голова Ради Федерації Федеральних Зборів Російської Федерації наголосив на тому, що проголошенням незалежності Косово були «фактично повністю відкинуті всі принципи ООН», а Китайська Народна Республіка висловила побоювання з приводу того, що Косово створить небезпечний прецедент для Тайваню, Тибету і Східного Туркестану. Саме на створення небезпечного прецеденту посилаються більшість країн, які категорично відмовляються визнавати Косово, а також висловлені побоювання з приводу початку заворушень у проблемних регіонах.

З 1999 року Косово перебуває під контролем адміністрації ООН зі столицею в Приштині. Косово є повноправним членом ряду міжнародних організацій. 29 червня 2009 року Косово стало членом Міжнародного валютного фонду (після проведення таємного голосування, 108 країн-членів МВФ підтримали пропозицію щодо вступу Косово до організації). З 29 липня 2009 Республіка Косово – повноправний член Світового Банку. Косово є членом організації Європейського банку реконструкції та розвитку з 17 грудня 2012. НАТО не визнає Косово як незалежну державу, ґрунтуючись на принципах резолюції ООН 1244, доки Рада Безпеки НАТО не прийме іншого рішення. Міжнародний олімпійський комітет (МОК) визнав незалежність Косово. Також можна відмітити те, що представниці Косово можуть брати участь у конкурсах краси «Міс Всесвіт» з 2008 року. З 2012 року Косово є членом організації Міжнародна федерація дзюдо.

Реакція інших частково визнаних держав також неоднозначна. Ще 5 вересня 2008 року міністр іноземних справ Абхазії Сергій Шамба заявив, що готовий визнати незалежність Косово, якщо Косово погодиться визнати незалежність Абхазії. Китайська Республіка, Мальтійський Орден визнали незалежність Косово. Пре-

зидент Республіки Південної Осетії Едуард Кокойти заявив, що несправедливо порівнювати Косово з Південною Осетією, оскільки Південна Осетія має набагато більше прав на власну державу, ніж косовські албанці.

Невизнання нової держави теоретично призводить до порушення принципу співробітництва держав.

Косово може бути визнаним, адже має постійне населення, визначену територію, демократично обраний уряд та дипломатичні представництва за кордоном та диппредставництва іноземних держав у Приштині. Але визнання Косово може призвести до серйозних наслідків, що загрожують не лише регіональній стабільності, а й миру та безпеці на всій планеті. В той же час, визнання Косово сприяло б стабілізації Балканського регіону та можливості розпочати нові спільні регіональні проекти.

Питання незалежності Косово дало поштовх до вирішення декількох важливих проблем міжнародного права, які стосуються державності, визнання та права на самовизначення народів.

Косово стало класичним прикладом трагічного зіткнення двох міжнародно-правових принципів – права націй на самовизначення аж до відокремлення і права держави на непорушність своїх кордонів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Резнёва М. Незалежність Косово та проблема визнання // Вісник Львів. УН-ТУ. Серія юрид. – 2011. – Вип.54. – С.153-158.
2. Тимченко Л. О. Незалежність Косово, інститут визнання держав та майбутнє міжнародного права//Л. О. Тимченко // Держава і право: Юридичні і політичні науки. – 2008. – Вип. 40. – С.509-510.
3. Савчук К. Еволюція інституту міжнародно-правового визнання держав в сучасних умовах // Юридичний журнал – 2009. – № 1. – С. 50–58.